

Izvorni naučni rad

Primljeno 30. 6. 2021, prihvaćeno za objavljivanje 7. 9. 2021.

Doc. dr. sc. Amina Arnautović

Fakultet islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu

amina.arnautovic@fin.unsa.ba

ASONANCA I ALITERACIJA U UVODNIM STIHOVIMA ENGLSKIH PRIJEVODA BOŠNJAČKE BALADE "HASANAGINICA"

Sažetak

Unutar metodoloških okvira fonostilističke analize s obzirom na jedan od njezina dva primarna „aspekta”¹, predstojeći rad se bavi analizom asonance i aliteracije u engleskim prijevodima bošnjačke balade „Hasanaginica“. Analiza ovih glasovnih figura vrši se na primjerima uvodnih stihova slavenske antiteze, u skladu s ograničenim obimom rada. Navođeni stihovi su reprezentativnog karaktera, s obzirom na svrhu i cilj rada. U radu se ističe značaj adekvatnog prenošenja ovih fonetsko-fonoloških figura kao stilskih dominantni u čijim se mikrostrukturama ogleda i sama literarnost predmetnog usmeno-književnog djela. Rad nastoji detektirati, opisati te objasniti stilske veze između teksta izvornika i njegovih engleskih prijevoda s ciljem rasvjetljavanja efekata koje određeni tekst postiže na fonetsko-fonološkom nivou. Time se ovim radom, u svrhu podizanja svijesti o značaju stila u prijevodu, dodatno potvrđuje vrijednost rezultata polučeni valjano provedenom fonostilističkom analizom teksta.

Ključne riječi: fonostilistička analiza, fonetsko-fonološke figure, asonanca, aliteracija, engleski prijevodi bošnjačke balade „Hasanaginica“.

UVOD

Prevođenje književnog djela možemo promatrati i kao prevođenje njegova stila, jer je upravo stil ona komponenta teksta koja ga i čini književnim. (Boase-Beier, 2014) Kao neposredni

¹ Drugi aspekt fonostilističke analize predstavlja analiza metričko-ritmičkog obrasca teksta.

odraz autorova izbora, stil je nerijetko i nositelj značenja. Polazeći sa stajališta da je jezička struktura književnog djela u vječnom središtu književnog proučavanja, te da je stil njegova književnotvorna komponenta, upućeni smo na lingvostilističku analizu kao osnovni pristup književnom djelu. S obzirom na činjenicu da lingvostilistička analiza nikad nije zatvoren, dovršen sistem opisivanja i komentiranja jezičko-stilskih značajki i njihove funkcionalnosti u piščevu/pjesnikovu izrazu, držimo da ona, u svojoj otvorenosti, može kazati puno o umjetničkom izrazu, te pomoći boljem razumijevanju književnoumjetničkog djela, što je jedna od osnovnih pretpostavki za njegovo uspješno prevođenje u drugi jezik. Kao jedan od temeljnih dijelova lingvostilističke analize, fonostilistička analiza ima poseban značaj u kontekstu prevođenja usmenoknjiževnog djela, ali i poezije, općenito.

Problem i predmet istraživanja sa svrhom, ciljevima i metodologijom rada

U svrhu podizanja stilističke svijesti kod prevoditeljā, posebno prevoditeljā poezije, temeljni koncept rada je usmjeren na ispitivanje i problematiziranje načina prenošenja / prevođenja fonetsko-fonoloških figura, primarno asonance i aliteracije, u engleskim prijevodima bošnjačke balade "Hasanaginica". Ovdje se fonostilistička analiza koristi kao postupak dešifriranja i interpretacije stilotvornih elemenata na fonetsko-fonološkom nivou izvornika i ciljnih tekstova, kako bi se kritički sagledala reprodukcija istih elemenata u jeziku cilja na osnovu uvažavanja umjetničke norme s težištem na estetskoj vrijednosti prijevoda.

Svrha rada je doprinijeti prevodilačkoj praksi podizanjem svijesti o značaju stila u prijevodu, koji je nerijetko zanemaran u procesu prevođenja. *Cilj* rada jeste, na konkretnim primjerima prevođenja asonance i aliteracije u engleskim prijevodima bošnjačke balade "Hasanaginica", pokazati kako se prenošenje stilskog sloja teksta na fonetsko-fonološkom nivou odražava i na njegov semantički ili značenjski sloj.

Rad se koristi *metodom* fonostilističke analize, odnosno raslojavanjem teksta na fonetsko-fonološkom nivou, kako izvornika, tako i ciljnih tekstova, tj. njegovih prijevoda na engleski jezik. S obzirom na mnoštvo analiziranih prijevoda i ograničenje

obima rada, postupak fonetsko-fonološkog raslojavanja provodi se na primjeru prva četiri stiha slavenske antiteze, koji su uzeti kao reprezentativni stihovi za provođenje analize.

Nakon utvrđivanja problema i predmeta istraživanja, svrhe i ciljeva, metodologije, kratkog pregleda dosadašnjih relevantnih istraživanja te pregleda korpusa u *uvodnom dijelu*, *osnovni dio rada* nudi kratku definiciju pojma fonetsko-fonološke figure, praćenu prezentacijom rezultata analize predmetnih fonetsko-fonoloških figura, da bi se u *završnom dijelu rada* donijeli zaključci s obzirom na svrhu i definirani cilj istraživanja.

Pregled dosadašnjih istraživanja

Rad se temelji na opsežnoj lingvostilističkoj analizi, kojom se autorica bavila u sklopu izrade doktorske disertacije pod naslovom *Lingvostilistička analiza engleskih prijevoda Hasanaginice*. (Arnautović, 2017) Sama disertacija predstavlja prvu i jedinstvenu analizu ovoga tipa provedenu na tekstu izvornika i ciljnim tekstovima objavljenim na engleskom jeziku.

U kontekstu dosadašnjih istraživanja o prijevodima balade „Hasanaginica“ na engleski jezik, možemo spomenuti više autora, čiji istraživački radovi se odnose na različite aspekte balade. Vasa D. Mihailovich je 1986/87. god. objavio kraći naučni rad koji komentira metričko-ritmički obrazac 22 prijevoda ove balade na engleski jezik. Određene (ranije) prijevode balade „Hasanaginica“ na engleski jezik su proučavali i komentirali Dragutin Subotić, Svetozar Koljević i Mira Janković. Na Fakultetu humanističkih nauka u Mostaru je odbranjen magistarski rad Nerina Dizdara s nazivom *Semantički i sociolingvistički aspekti engleskih prijevoda balade „Hasanaginica“*. Mnogi autori širom svijeta su iz različitih aspekata pisali o ovoj baladi, među kojima su i najistaknutiji slavisti svoga vremena poput A. Mickijevicza, F. Miklošiča, R. Medenice i dr. Međutim, sva istraživanja o ovoj baladi koja su prethodila doktorskoj disertaciji autorice ovoga rada bila su tek polazna osnova za jednu dublju, višedimenzionalnu jezičko-stilističku analizu izvornika i njegovih prijevoda na engleski jezik.

Ovaj rad tematizira prenošenje asonance i aliteracije u engleskim prijevodima balade „Hasanaginica“ na način na koji ove glasovne figure ranije nisu obrađivane/analizirane i s ciljem koji

nadilazi sami predmet analize te može poslužiti i kao uopćeni primjer prevoditeljima poezije, što daje dodatnu širinu naučnom značaju i doprinosu predstojećeg rada.

Korpus

Samo na engleskom jeziku balada „Hasanaginica“ ima 25 objavljenih prijevoda, od kojih je većina, tj. 14 sačinjeno na osnovu Goetheovog prijevoda na njemački. Goetheovu verziju prvi je preveo Sir Walter Scott krajem 18. stoljeća (1798) te je objavio pod naslovom „The Lamentation of the Faithful Wife of Asan Aga“. Potom su uslijedili prijevodi Johna Boyda Greenshieldsa (1800), Felicije Dorothee Hemans (1821), Johna Bowringa (1827), Jamesa Clarencea Mangana (1836), Williama Edmondstouna Aytouna (1844), Edgara Alfreda Bowringa (1853), Mary Anne Burt (1853), te Georgea Bancrofta (1855), Owena Mereditha² (1861), Edwarda Chawnera (1866), Paula Dyrsena (1878), Williama Gibsona (1883) i M. Gray (1890). Godinu nakon što je Paul Dyrsen objavio svoj prijevod balade, Kate Freiligrath Kroecker objavljuje svoj prijevod (1879) najvjerojatnije TALVJ-evog³ prijevoda na njemački. Tokom 20. stoljeća prijevod balade objavljuju sljedeći prevoditelji: George Rapall Noyes i Leonard Bacon (1913)⁴, Maximillian August Mügge (1916)⁵, Robert William Seton-Watson (1932)⁶, Duncan Wilson (1970), Thomas Butler (1980), Vasa D. Mihajlovich (1983)⁷, Anne Pennington i Peter Levi (1983)⁸, te

² Owen Meredith je pseudonim kojim se koristio Edward Robert Bulwer Lytton, koji je prvobitno tvrdio da je njegov prijevod balade prijevod originala, da bi nešto kasnije povukao tu svoju tvrdnju.

³ TALVJ je pseudonim kojim se koristila Therese von Jacob, udato Robinson.

⁴ Prvi engleski objavljeni prijevod s jezika izvornika. Ovo je prijevod verzije Vuka Stefanovića Karadžića.

⁵ Prijevod se smatra plagijatom J. Bowringova prijevoda, jer su 43 stiha identična, a 14 stihova vrlo slični Bowringovoj verziji, što upućuje na činjenicu da je polovina prijevoda balade zapravo djelo Bowringa. I sam Mügge obavještava čitatelja kako je veći broj pjesama u svojoj knjizi preuzeo od J. Bowringa, te ih revidirao (Maximillian, Mügge. *Serbian Folk Songs. Fairy Tales and Proverbs.*).

⁶ Prijevod verzije Ivana Meštrovića.

⁷ Prijevodi Wilsona, Butlera i Mihajlovicha su prijevodi Vukove verzije.

⁸ Prijevod verzije Miroslava Pantića.

Zora Devrnja Zimmerman (1986)⁹. U 21. stoljeću pojavljuju se posljedni (ali sigurno ne i zadnji) prijevodi balade: Francis Jonesov iz 2010. godine „The Sad Ballad of the Noble Lady Hasan Aginica“ te prijevod Amire Sadiković, nastao prevođenjem knjige *Sevdah* autora Damira Imamovića 2017. godine¹⁰.

REZULTATI ANALIZE

Fonetsko-fonološke figure

Fonetsko-fonološke figure nazivamo i figurama dikcije¹¹, glasovnim ili zvučnim figurama, jer se temelje na efektu određenih glasova. Ponavljanjem određenih glasova ili skupina srodnih glasova, oponašanjem zvukova ili šumova u prirodi, ili pak određenim tipovima ponavljanja cijelih riječi, usmjeravamo pažnju na jezik, tj. na formu, prije negoli na sadržaj riječi, pojačavajući tako intenzitet jezičkog izraza te obogaćujući smisleni sadržaj rečenog dodatnim emocionalnim dojmovima (Solar, 1977, str. 61-62). Zvukovni efekti riječi, dakle, nisu odvojeni od njezina značenja te joj mogu dodatno pojačati ili smanjiti određene značenjske dimenzije.

Asonanca i aliteracija

Asonanca je ponavljanje istih ili istotipskih samoglasnika u riječi, stihu i rečenici s ciljem stvaranja glasovnog simbolizma, zvukovnog harmoniziranja iskaza ili eufonije, kao i stvaranja određene asocijacije na ključnu ili tematsku riječ teksta. Tako se u jednom segmentu teksta mogu ponavljati prednji ili zadnji vokali koji nisu nositelji značenja, ali koji u kontekstu mogu evocirati i pojačavati određena značenja, te stvoriti auditivnu sliku koja odgovara sadržaju stihova. Aliteracija kao ponavljanje suglasnika ili suglasničkih skupina u susjednim ili prostorno bliskim riječima ima identičan cilj i funkciju kao i asonanca. Ponavljanjem početnih suglasnika postiže se pojačanje foničkog efekta teksta.

⁹ Prijevod Vukove verzije.

¹⁰ Prijevod verzije Hatidže Krnjević, koji nije bio predmetom ove fonostilističke analize.

¹¹ Prema lat. *dictio* = govor, izraz, izgovor.

Formulaični izrazi narodne usmene poezije često sadrže intencionalnu aliteraciju i asonancu koje su uvijek stilogene jer skreću pažnju na sami iskaz, pojačavaju njegovu koheziju i estetiziraju ga, sugerirajući ponekad neočekivana suglasja među udaljenim pojmovima, nerijetko povezujući i značenjski udaljene riječi. Ovakvo poticanje glasovnog simbolizma i stvaranje eufonije predstavlja bitan aspekt ukupne estetske funkcije književnosti.

Asonanca i aliteracija u tekstu izvornika

Visoka zastupljenost asonance i aliteracije u baladi „Hasanaginica“ čini tekst izvornika eufoničnim, a budući da se ponavljanje istih samoglasnika i suglasnika u riječima, stihovima i rečenicama može dovesti u vezu, prvenstveno s njihovom afektivnom funkcijom, ali i s njihovim značenjskim aspektom, ove glasovne figure djeluju impresivno na čitatelja teksta originala.

U prvom stihu balade „Što se b'jeli u gori zelenoj?“¹² se naizmjenično smjenjuju samoglasnici *o* i *e*. Ovdje asonanca ima i metaforičku vrijednost, jer auditivno niski i tamni samoglasnik *o* može upućivati i na teško stanje ljudske duše, tjeskobu, tugu, nesreću pa i smrt. Auditivno viši od stražnjeg samoglasnika *o* javlja se prednji svijetli *e* kao glasovna opozicija, narušavajući tamu, što na fonetskom planu pojačava impresiju neizvjesnosti i sudbonosnosti uvodnog retoričkog pitanja.

U drugom stihu „Al' **su** sn'jezi, al' **su** labutovi?“ se ova neizvjesnost i sudbonosnost produbljuju asonancom koja odzvanja opozicijom samoglasnika *u*, kao najnižeg samoglasnika koji je sinestetski u vezi s tamom i maglom, a metaforički s odgovarajućim stanjem duše, i samoglasnika *i* sa suprotnom ekspresivnom funkcijom od glasa *u*. U istom stihu se javlja i aliteracija u kojoj se akustičkom i auditivnom vrijednošću bezvučnog suglasnika *s*, koji se istodobno odlikuje i izrazitom napetošću, dočarava svjetlost i tišina vizualne pjesničke slike prethodnog stiha, uz rastuću napetost iščekivanja odgovora. Na ovaj način, pomoću glasovne figure, vizualna slika poprima i određene dimenzije akustičke slike „Al' **su** sn'jezi, al' **su** labutovi?“ u kojoj glas *s* zvuči akordima napete tišine, potičući tako i čulo

¹² Asonanca i aliteracija su istaknute u stihovima tako što su primjeri asonance **boldirani** i **kurzivirani**, a primjeri aliteracije podvučeni.

sluha da, koliko god se paradoksalnim činilo, *čuje* tišinu tajanstvene gore koja krije odgovor na pitanje „Što se b'jeli u gori zelenoj?“.

Zvukovnost naše narodne poezije se ogleda i u asonanci trećeg i četvrtog stiha „Da su sn'jezi već **bi** okopnuli,/ Labutovi već **bi** poletjeli“ u kojima većina riječi završava samoglasnikom /i/ koji u ovim stihovima ima i stilsku, i ritmičku i eufonijsku funkciju. Ovaj auditivno visoki glas pojačava dojam bjeline i produžava izgovor riječi, te skrećući recipijentovu pažnju na formalni dio iskaza usporava percepciju, doprinoseći tako povišenoj stilskoj markiranosti stiha. I samoglasnik /e/ gradi asonancu četvrtog stiha, gdje ima funkciju uzdizanja intonacije riječi, te u metaforičkom smislu produbljiivanja osjećaja sjete. U kombinaciji sa sonantima /l/, /v/ i /j/, ovi samoglasnici rezultiraju ugodnim riječima poput *labutovi* i *poletjeli*, što doprinosi eufoniji stiha.

Asonanca i aliteracija u ciljnim tekstovima na engleskome jeziku

Pogledajmo kako su autori različitih prijevoda balade prenosili asonancu i aliteraciju u engleski jezik. Radi istaknutog prikaza ovih glasovnih figura, primjeri *asonance* su ***boldirani u kurzivu***, a primjeri aliteracije podvučeni. U svom prijevodu uvodnih stiha slavenske antiteze, Scott kaže:

What yonder glimmers so white on the mountain,

/ɒ/ /ɒ/

/ɒ/

Glimmers so white where yon sycamores grow?

/əʊ/

/əʊ/

Is it wild swans around Vaga's fair fountain?

/aʊn/

/aʊn/

Or is it a wreath of the wintery snow?

/ɪ/ /ɪ/

/i:/

/ɪ/

/ɪ/

Poredeći glasovne figure asonance i aliteracije sa prvim stihovima originala, možemo zaključiti da u prva dva stiha Scottova prijevoda nema neposredne asonance poput one u tekstu izvornika. Jedan od razloga se krije u velikim razlikama između glasovnog sistema bosanskoga i engleskoga jezika¹³, u kojem

¹³ U bosanskome jeziku imamo pismo (abeceda) koje se sastoji od 30 slova koja predstavljaju jednak broj glasova ili fonema, od kojih je pet samoglasnika/vokala

imamo 25 samoglasnika (uključujući slogotvorne diftonge i triftonge) u odnosu na pet samoglasnika u bosanskome jeziku. Stoga, asonanca će u engleskome jeziku u smislu ponavljanja istih samoglasnika zbog prirode jezika biti rjeđa, a češće ćemo govoriti o asonanci istotipskih samoglasnika, npr. prednjih ili stražnjih u određenim stihovima, strofama ili segmentima teksta. Tako u prva dva stiha Scottova prijevoda prepoznamo glasovnu opoziciju prednjih /ɪ, aɪ/ i stražnjih /ɒ, əʊ, aʊ, ɔː/ samoglasnika koji se javljaju u približno jednakom broju, što možemo smatrati vjerodostojnim prevođenjem ove glasovne figure. Osim asonance, ovdje imamo i aliteraciju nazala /m/ i /n/, kao i bezvučne frikative /s/ u drugom stihu, poput one u izvorniku. U Scottovu odabiru riječi 'glimmer' javlja se i glasovna kombinacija *gl-*, u engleskom jeziku fonestemski povezivana s fenomenom nepomične svjetlosti (unmoving light), kao i drugi slog iste riječi *-imə* povezan s malim količinama svjetlosti ili šuma, odnosno zvuka (Bolinger, 1950), što i zvukovno implicira raspršenost bjeline snijega, a potvrđuje se i imenicom 'wreath' – vijenac. Na ovaj način Scott nadomješta efekt množine imenice 'snijeg', tj. sn'jezi, dodajući tako određene vrijednosti engleskoj uglavnom nebrojivoj imenici 'snow'. Ovaj primjer jezičkog raslojavanja pokazuje koliko su različiti slojevi jezika isprepleteni i kako niži nivoi sudjeluju u izgradnji smisla na višim, što se u konkretnom primjeru očituje vezom između fonetike i semantike riječi. Produženi izgovor i stilska markiranost glasa /i/ se u trećem stihu Scottova prijevoda prenose dužinom engleskih samoglasnika, odnosno diftonga koji su uvijek dugi, i to sljedećim redom /aɪ, aʊ, aː, eə, aʊ/, s asonancom koja povezuje riječi 'around' i 'fountain', te aliteracijom 'fair fountain'. U četvrtom stihu svoga prijevoda, Scott zadržava asonancu glasa /i/, a na mjesto aliteracije glasa /l/ donosi aliteraciju glasa /r/ koji s fonetičkog aspekta, baš kao i glas /l/, spada u likvide ili tekuće suglasnike koji su po zvučnosti bliski vokalima i mogu biti slogotvorni.

i 25 suglasnika/konsonanti, te -ije i -je kao savremeni odrazi ili refleksi staroslavenskoga glasa jat koji se bilježio slovnim znakom poznatim kao „rogato e“ (ě). Za razliku od bosanskoga, pismo engleskoga jezika (alfabet) se sastoji od svega 26 slova koja tvore 36 glasova/fonema, ako izuzmemo diftonge, a zajedno s diftonzima i triftonzima u engleskome jeziku imamo 49 glasova od kojih je 12 samoglasnika, 8 diftonga i 5 triftonga, te 24 suglasnika.

Baš kao kod Scotta, u prva dva stiha Greenshieldsova prijevoda prepoznamo glasovnu opoziciju prednjih ili svijetlih /ɪ, aɪ, ʌ/ i zadnjih ili tamnih /ɒ, əʊ, ɔː, uː/ samoglasnika koji se u ovim stihovima javljaju u jednakom broju (9 prednjih i 9 zadnjih samoglasnika, uz 4 srednja), odražavajući na taj način neizvjesnost postavljenog pitanja „*What shines so white in yonder verdant forest?/ Snow, is it? Or the Swans' unspotted plumage?*“. Međutim, za razliku od Scottove aliteracije nazala, kod Greenshieldsa se u prva dva stiha javlja aliteracija okluziva /t, d, p/ koja zvukovno snažno dočarava okrutnost i grubost gore zelene izrazom 'yonder verdant forest', time snažnije jer se kontrastira prethodnom asonancom diftonga /aɪ/ u 'shines so white' koji, opet, svojim klizanjem prema najsvijetlijem prednjem glasu /ɪ/ dočarava blještavilo bjeline koja je predmet postavljenog pitanja. Stoga, koncentracija okluziva unosi prijeteći ton kojim pojačava zloslutnost postavljenog pitanja, nakon čega, treći stih Greenshieldsova prijevoda „If Snow, the Sun of Summer had dissolv'd it;“ odzvanja kontrastno blagozvučnim stišavajućim i ublažavajućim tonovima sibilantnih frikativa /s/ i /z/, uz dodatnu mekoću aliteracije nazala /n/ i /m/, što na fonetskom planu stvara začudnost u odnosu na zvukovnu realizaciju prva dva stiha. Stilski efekt ovog zvukovnog obrata vrlo je sličan spomenutom produblivanju osjećaja sjete kao rezultata asonance glasova /i/ i /e/ u tekstu originala. U četvrtom stihu ovoga prijevoda „If Swans, their flight, ere now, had surely told us“ Greenshields ne zadržava asonancu auditivno visokog glasa /i/, ali prenosi njegov produženi izgovor na isti način na koji to Scott čini u trećem stihu svog prijevoda dužinom engleskih diftonga /aɪ, eə, aʊ, ʊə, əʊ/. U Greenshieldsovu odabiru riječi 'flight' javlja se i glasovna kombinacija *fl-*, u engleskom jeziku fonestemski povezivana s fenomenom kretanja, ili svjetlosti u pokretu, odnosno kretanja u zraku (Bolinger, 1950), koja bi, zajedno s aliteracijom likvidnog ili tekućeg suglasnika /l/ u ključnim riječima 'flight', 'surely' i 'told' kakvom se stvara dojam brzog kretanja, djelimično mogla prenositi efekt pojačanog dojma bjeline ostvarenog asonancom samoglasika /i/ u tekstu originala.

Asonanca i aliteracija prvih stihoa prijevoda Felicije Hemans daju onomatopejski karakter glasovima, pojačavajući smisao riječi i stihoa u kojima se pojavljuju. U prvom

poluvremenu stiha „What glistening white || thro' the dark shadowy woods“, do cezure, ponavljani visoki svijetli glas /i/ onomatopejski dočarava pojavu 'svjetlucave ili blistave bjeline' nježno zaokružene mehkim poluvokalom /w/, da bi se nakon cezure, asonancom tamnih stražnjih samoglasnika kombiniranim s praskavim okluzivima /d/ i /k/, koncentriranim u posljednjim riječima stiha, dočarala 'tama sjenovite šume'. Drugi stih „Refects the earliest sunbeam's rosy ray?“ odzvanja asonancom prednjih svijetlih samoglasnika koji i zvukovno dočaravaju svjetlost 'prvih sunčevih zraka', uzimajući pritom u obzir i glasovnu kombinaciju – *fl* u '*reflects*' koja fonestemski pojačava dojam vizualne slike kretanja svjetlosti kroz zrak. Dojam nježne ružičaste svjetlosti, njene prozračnosti i kretanja u ovoj vizualnoj slici je dodatno pojačan aliteracijom sibilantnih frikativa /s/ i /z/ te likvida /r/ i /l/. U trećem stihu prijevoda „Is it the wintry snow that lingers still,“ Hemans uspijeva održati izvornu kako aconancu glasa /i/ tako i aliteraciju glasa /s/, dočaravajući i pojačavajući tako dojam bjeline auditivno visokim glasom /i/, te produbljujući dojam tišine, koja je prekrila goru, pomoću sibilantnih frikativa /s/ i /z/. U četvrtom stihu Hemans, baš kao ni Greenshields, ne zadržava asonancu auditivno visokog glasa /i/, ali prenosi njegov produženi izgovor dužinom engleskih diftonga /əʊ, aɪ, eə, eɪ/ uz sazvučje suglasnika /w/, glasa kojeg u engleskom jeziku Rhodes fonestemski povezuje s fenomenom gibanja 'back and forth', tj. naprijed i nazad (Rhodes, 1994). Ovakvo gibanje se u aliteraciji stiha „Or snow-white swans that there their wings display?“ posredstvom opetovanog glasa /w/ percipira kao komešanje labudova čiji se klepet krila onomatopeizira aliteracijom glasa /ð/ u riječima 'that there their'. Ovo je dobar primjer kako i neonomatopejske riječi odgovarajućeg glasovnog sastava mogu doprinijeti dojmu glasovnog slikanja riječi. Ovo su samo neki primjeri asonance i aliteracije u prijevodu Hemans koji svjedoče o njenom pridavanju velike pažnje, osim metričko-ritmičkom, i fonetičkom sloju teksta.

Fonetski inventar u prvom stihu prijevoda Johna Bowringa „What's so white upon yon verdant forest?“ je najsličniji Greenshieldsovu „What shines so white in yonder verdant forest?“ uz napomenu da je jamski ritam Greenshieldsova stiha suštinski oprečan trohejskom ritmu Bowringova prijevoda. U Bowringovu prvom stihu, baš kao i kod Greenshieldsa, imamo aliteraciju

okluziva /t, d, p/ koja zvukovno dočarava okrutnost i surovost gore. Međutim, Bowring se, za razliku od Greenshieldsa koji pojačava ovaj efekt okluziva pomoću prethodne asonance svijetlih diftonga /aɪ/, koristi asonancom tamnih samoglasnika kako bi postigao isti efekt. Bowringovi okluzivi u kombinaciji s tamnim kratkim samoglasnicima doprinose prijetećem tonu, ubrzavajući tempo stiha te signalizirajući na taj način kobnost onoga što slijedi. Dakle, u prijevodu prvog stiha J. Bowringa izostaje opozicija svijetlih i tamnih samoglasnika, dok je isti stih auditivno tamniji i 'zloslutniji' od izvornika. U drugom stihu postoji opozicija prednjih svijetlih i stražnjih tamnih samoglasnika koja i na fonetskom planu odslikava zapitanost i neizvjesnost pjesničkog subjekta. Međutim, u ovom stihu je istaknutija aliteracija sibilantnih frikativa /s/ i /z/ čijom se akustičkom i auditivnom vrijednošću bezvučnog suglasnika *s*, baš kao i u tekstu originala, dočarava svjetlost i tišina vizualne pjesničke slike prethodnog stiha. Zvukovno, na fonetsko-fonološkom nivou, Bowring se stihom „Is it snow, or is it swans assembled?“ približio izvorniku više negoli njegovu prethodnici. U trećem i četvrtom stihu prijevoda „Were it snow, it surely had been melted;/Were it swans, long since they had departed“ J. Bowring prenosi asonancu samoglasnika /i/, kao i aliteraciju suglasnika /s/ i /n/, uz očuvanje i jednakog glasovnog završetka ovih dvaju stihova, tako da se „okopnuli – poletjeli“ prenosi kao „melted – departed“.

What white form is shimmering on yon lea?

/ɒ/ /aɪ/ /ɪ/ /ɪ/ /ɪ/ /ɒ/ /ɒ/ /i:/

Is it snow, or is it swans we see?

/ɪ/ /ɪ/ /ɪ/ /ɪ/ /i:/ /i:/

Snow? It would have melted in the ray.

/ɪ/ /ɪ/ /ɪ/ /eɪ/

Swans? Long since they must have flown away.

/eɪ/ /eɪ/

U Manganovu prijevodu prvih stihova balade imamo opoziciju tamnih i svijetlih samoglasnika koja u izvjesnoj mjeri dočarava neizvjesnost postavljenog pitanja.

U prva dva stiha ovog prijevoda je izražena asonanca svijetlog visokog samoglasnika /i/ čime je snažno dočarana bjelina onoga što se nazire u gori, dok je dojam sjete očuvan asonancom diftonga /eɪ/ u trećem i četvrtom stihu. Međutim, kod J. C. Mangana, za razliku od prethodnih prevoditelja, izostaje glasovno

slikanje okrutnosti i surovosti gore, kao i zloslutnosti retoričkog pitanja. Eufoničnost Manganovih uvodnih stihova se, osim spomenute asonance, temelji na aliteraciji i sazvučju frikativa /s/ i /z/, te nazala /m/, /n/ i /ŋ/, što daje nježan i umilan fonetsko-fonološki karakter uvodnim stihovima ovoga prijevoda, ali što uz jaki rimovani završetak trohejskog stiha, na fonostilističkom nivou udaljava Manganov prijevod od izvornika.

U uvodnim stihovima W. E. Aytouna, kao i kod većine ostalih prevoditelja, nalazimo opoziciju prednjih i stražnjih samoglasnika, kao intenzifikaciju zapitanosti i neizvjesnosti:

What is yon so white beside the greenwood?

/ɪ/ /aɪ/ /ɪ//aɪ/ /i:/

Is it snow, or flight of cygnets resting?

/ɪ/ /ɪ/ /aɪ/ /ɪ/ /ɪ/

Were it snow, ere now it had been melted;

/ɜ:/ /əʊ/ /eə/ /aʊ/ /i:/

Were it swans, ere now the flock had left us.

/ɜ:/ /eə//aʊ/

Tu se javlja i interna/unutarnja ili središnja rima (internal/middle rhyme) *white* – *flight* koja, u prva dva stiha, zvukovno povezuje fenomen bjeline s fenomenom pokreta, fonestemski reprezentiranim glasovnom kombinacijom *fl-*, da bi se u sljedeća dva stiha ova zvukovna veza raskinula snagom značenjskog sloja teksta, jer bjelina koja se percipira, zapravo, nije u vezi s pokretom koji donosi promjenu stanja. U trećem i četvrtom stihu se javlja i koncentracija dugih samoglasnika/diftonga koji usporavaju tempo u prvom dijelu pogodbene rečenice/stiha, zvukovno dočaravajući osjećaj sjete u vezi s neispunjenim uvjetom, nakon čega se ubrzanim tempom kratkih samoglasnika iznose jednako izostale posljedice. Aytounovi stihovi dočaravaju tajanstvenu tišinu zelene gore sazvučjem bezvučnih frikativa /f/ i /s/, te bezvučnom okluzivom /t/.

U prvom, trećem i četvrtom stihu E. A. Bowringova prijevoda prevladava asonanca svijetlih prednjih samoglasnika, što dočarava i pojačava dojam bjeline kao predmeta kontemplacije pjesničkog subjekta.

What is yonder white thing in the forest?

/ɒ//ɪ/ /ɒ/ /aɪ/ /ɪ/ /ɪ/ /ɒ/ /ɪ/

Is it snow, or can it swans perchance be?

/ɪ/ /ɪ/ /ɪ/ /i:/
Were it snow, ere this it had been melted,
 /ɪ/ /ɪ/ /ɪ/ /i:/ /ɪ/
Were it swans, they all away had hastend.
 /eɪ/ /eɪ/ /eɪ/

Funkcija produženog izgovora riječi, koju vrši samoglasnik /i/ u trećem i četvrtom stihu originala, realizira se posredstvom asonance svijetlog diftonga /eɪ/ u „*they all away had hastend*“, skrećući tako recipijentovu pažnju na formalni dio iskaza četvrtog stiha, doprinoseći stilskoj markiranosti, te u metaforičkom smislu, produbljujući osjećaj sjete. Koncentracija sibilantnih frikativa /s/, /z/ i /tʃ/ lijepo dočarava tišinu koja se nadvila nad gorom, a u kombinaciji s nazalima /n/, /ŋ/ i /m/, te poluvokalom /w/ doprinosi eufoničnosti stihova.

U prva dva stiha prijevoda Mary Anne Burt imamo opoziciju tamnih i svijetlih samoglasnika, što i zvukovno dočarava neizvjesnost uvodnih stihova:

In yon green wood, what shines so purely white?
 /aɪ/ /aɪ/

Are swans reposing, or doth snow there lie?
 /ɑ:/ /ɒ/ /ɪ/əʊ//ɪ/ /ɔ:/ /ʌ/ /əʊ/ /e/ /aɪ/

Kvalitet tona se mijenja u trećem i četvrtom stihu, gdje je veća koncentraciju svijetlih prednjih samoglasnika, zvukovno podudarnih sa značenjskim slojem ovih stihova u kojima se po prvi put posljedica zavisne rečenice izražava običnim budućim vremenom (Future Simple), što na moment otvara prostor mogućnosti da bi to što se bijeli u gori zelenoj zaista mogao biti snijeg ili labudovi.

Should it be swans, they soon will take their flight,
 /ɪ/ / i:/ /eɪ/ /ɪ/ /eɪ/ /aɪ/

If snow, t'will melt beneath the sunny sky.
 /ɪ/ /ɪ/ /ɪ/ /i:/ /i/ /aɪ/

Suglasničke skupine koje se ponavljaju u ova četiri stiha su frikativi /s/, /z/, /θ/, /ð/ i /f/, koji u kombinaciji s nazalima /m/, /n/ i /ŋ/ čine stihove u prijevodu Burt vrlo eufoničnima.

U prva dva stiha Georgea Bancrofta „*What so whitely gleams in yonder wood?*“ nailazimo također na opoziciju tamnih i svijetlih samoglasnika. Aliteracija bezvučnog frikativa /s/ u drugom stihu ovog prijevoda „*Is it snow? or is't the swan's white brood?*“

simbolički slika tišinu tajanstvene gore, dok sazvučje mekih nazala /m/ i /n/ uz poluvokal /w/ čini ove stihove blagozvučnima. Glasovno, samoglasnik /w/ ima i dodatni efekt koji se realizira u melodijskoj liniji izgovorenih stihova koja se sve vrijeme kreće poput valova¹⁴, udaljavajući tako Bancroftov rimovani trohej od teksta originala na fonetsko-fonološkom planu.

U prijevodu Owena Mereditha nezvjesnost uvodnog pitanja „What is it so white on the mountain green?“ pojačava se opozicijom svijetlih prednjih i tamnih stražnjih samoglasnika, dok se pretpostavljeni odgovor u drugom stihu „A flight of swans? or a fall of snow?“ iznosi uz asonancu tamnih samoglasnika, zvukovno ublaženu likvidnim suglasnikom /l/, čiju aliteraciju nalazimo i u istom stihu originala. U istom stihu, upečatljiv je i zvukovni paralelizam *f-f-s*, odnosno aliteracija bezvučnih suglasnika, koja dodatno dočarava tišinu gore. Asonanca dugih samoglasnika u trećem i četvrtom stihu ovoga prijevoda zajedno s aliteracijom poluvokala /w/ produžava izgovor riječi te skreće pažnju na formalni dio iskaza, doprinoseći tako povišenoj stilskoj markiranosti stihova „The swans would have flown, and the snow would have been“, čija melodijska linija se u govornoj realizaciji još upečatljivije kreće u vidu valova.

Edwarda Chawnera, također, donosi opoziciju tamnih i svijetlih samoglasnika u prijevodu uvodnih stihova balade „What shines whitely in the green wood yonder? Can it be snow, or is it swans perchance?/Were it snow, it would long since have melted;/Were it swans, they would have flown away“, s asonancom dugih samoglasnika u četvrtom stihu, što sve skupa pojačava dojam neizvjesnosti i sjete. Aliteracija bezvučnog frikativa /s/ u drugom stihu dočarava tišinu gore, dok sazvučje mekih nazala /m/, /n/ i /ŋ/, zajedno s frekventnom pojavom poluvokala /w/, daje ovim stihovima blagozvučnost.

Uvodni stihovi prijevoda Paula Dyrsena odzvanjaju asonancom svijetlih prednjih samoglasnika, dočaravajući bjelinu visokim prednjim samoglasnikom /i/: „Something white I see in“, uvodeći tamne samoglasnike tek pri spomenu gore sintagmom „yonder forest“. Za razliku od većine ostalih prijevoda, u ovim stihovima izostaje opozicija tamnih i svijetlih samoglasnika. Tišina

¹⁴ Usp. Rhodes, „Aural images“, 1994.

je simbolički oslikana aliteracijom sibilantnog šuštavog /s/, koji zajedno sa sazvučjem nazala i poluvokala /w/ čine stihove eufoničnim, sve bez posebnog glasovnog slikanja tame, zebnje, prijjetnje i sl.

Opozicija svijetlih prednjih i tamnih stražnjih samoglasnika je manje-više prisutna u svim prijevodima objavljenim nakon prijevoda Kroeker (1879). Tako su uvodni stihovi kod Wilsona, Mihailoviča, te Pennington i Levija u potpunosti izgrađeni na ovoj samoglasničkoj opoziciji, dok se u ostalih javljaju određene varijacije s asonancom tamnih odnosno svijetlih samoglasnika. Asonanca svijetlih samoglasnika u uvodnom pitanju balade pojavljuje se kod Graya i Zimmerman u prva dva stiha, te kod Butlera i Jonesa u prvom stihu, s najsvjetlijom asonancom u Jonesovu prijevodu, dok se uvodno pitanje dočarava asonancom tamnih samoglasnika kod Bowringa i Müggea. Ilustracije radi, uzmimo primjere 'najsvjetlije' i 'najtamnije' asonance prvog stiha. '*Najsvjetliju*' asonancu prvog stiha nalazimo u prijevodu F. Jonesa: „What's *shining white up* on the *high green hill*“, a '*najtamniju*' kod J. Bowringa i M. A. Müggea: „What's so white upon yon verdant forest“.

Stepen 'svjetline' asonance određujemo na osnovu udjela svijetlih prednjih samoglasnika u odnosu na udio tamnih stražnjih u određenom dijelu teksta. Tako bi omjer u uvodnom stihu kod Jonesa bio sedam svijetlih te dva tamna samoglasnika (i jedan srednji, kojeg u ovom kontekstu zanemarujemo), sedam svijetlih od ukupno devet aktualnih samoglasnika jeste 77,78%, dok bi isti omjer kod Bowringa/Müggea bio dva svijetla u odnosu na šest tamnih samoglasnika (te dva srednja), što nam daje daleko niži postotak 'svjetline' asonance tj. 25%. Iz druge perspektive, postotak 'tamnine' ove tamne asonance je 75%, na osnovu čega možemo zaključiti da je stepen 'svjetline' asonance Jonesovog uvodnog pitanja za 2,78% viši od stepena 'tamnine' Bowringove asonance. Stoga, dok Jonesova asonanca auditivno dočarava bjelinu onoga što se bijeli u gori zelenoj, Bowringova zvuči tamnim akordima zlosluća.

Osim opozicije svijetlih prednjih i tamnih stražnjih samoglasnika koja se javlja u prvim stihovima svih prijevoda, kod Graya, Müggea i Seton-Watsona se ovdje javljaju i 'svijetla' i 'tamna' asonanca, koje ostavljaju različite utiske na

slušaatelja/čitatelja. Dva primjera prijelaza glasovnih efekata u realizaciji asonance s njezinim neposrednim suglasničkim okruženjem, od svijetle ka tamnoj asonanci, te od tamne asonance ka svijetloj nalazimo kod prevoditelja Graya i Müggea:

M. Gray:

Say what glitters white below the forest?

Is it swans, or is it snow in patches?

Were it snow, it would ere now have melted;

Flock of swans would long ago have risen.

M. A. Mügge:

What's so white upon yon verdant forest?

Snow perhaps it is or swans assembled?

Snow would surely long ago have melted.

And a flight of swans would have departed.

Prvi stihovi Grayeva prijevoda dočaravaju bjelinu i tišinu gore snagom asonance svijetlih prednjih samoglasnika u kombinaciji s bezvučnim suglasnicima /t/, /f/ i /s/. U trećem stihu se, pak, posredstvom opozicije svijetlih i tamnih samoglasnika koji su u okruženju poluvokala /w/, kao i tempa usporenog dugim samoglasnicima/diftonzima, već i na fonetsko-fonološkom nivou stvara neizvjesnost i sumnja u vezi s pretpostavkom. Kontemplacija trećeg stiha prelazi iz tona sumnje u tamniji ton pesimizma u četvrtom stihu, gdje imamo asonancu tamnih samoglasnika u kombinaciji s okluzivima /k/, /d/ i /g/. Mügge nam u svom prijevodu uvodnih stihova nudi obratan redosljed glasovnih efekata, polazeći od nagovještaja zle slutnje kojeg nose asonanca tamnih samoglasnika u okruženju okluziva /t/, /p/ i /d/, preko neizvjesnosti nošene opozicijom svijetlih i tamnih samoglasnika u okruženju poluvokala /w/ u drugom i trećem stihu, pa sve do asonance svijetlih prednjih samoglasnika četvrtoga stiha. Na fonetsko-fonološkom nivou, Grayevi uvodni stihovi potiču, u metaforičkom smislu, prirodniji i logičniji slijed razvoja emocija.

Još jedan briljantan primjer asonance auditivno niskih i tamnih samoglasnika *o* i *u* sudjeluje zajedno s aliteracijom zatvornih praskavih okluziva /k/, /d/ i /b/ u izgradnji stihova koji čine samu jezgru motiva nepravedno otjerane žene: „Ne čekaj me **u dvoru b'jelomu**, / ni **u dvoru**, ni **u rodu momu!**“. Svojom metaforičkom vrijednošću ove glasovne figure dočaravaju teško stanje ljudske duše, osjećaj tjeskobe, tuge, nesreće, ali i srdžbe,

dajući vrlo ozbiljan ton navedenim stihovima. Nijedan od analiziranih engleskih prijevoda balade ne uspijeva u potpunosti prenijeti fonetsko-fonološki sloj ovih stihova. Međutim, uzmemo li za kriterij stepen 'tamnine' asonance uz sudjelovanje aliteracije ili sazvučja okluziva, možemo konstatirati da su ovi stihovi u prijevodima oba Bowringa 'najtamniji', te stoga, zvukovno i najbliži originalu.

J. Bowring

In my *house* *thou* shalt *abide* *no*
longer –

/aʊ/ /aʊ/ /əʊ/
/ɒ/

Thou shalt *dw*ell *no* *m*ore among
my *k*indred.

/aʊ/ /əʊ//ɔ:/

E. A. Bowring

„At my *court* *no* longer dare *to*
tarry,

/ɔ:/ /əʊ//ɒ/ /ʊ/
At my *court*, or e'en amongst my
people.

/ɔ:/ /ɔ:/

Udio tamnih samoglasnika u ovim stihovima originala je 65%, dok je taj udio u J. Bowringovu prijevodu tek 43,75%¹⁵, a u E. A. Bowringovu prijevodu 40%. Međutim, s obzirom na broj okluziva, koji pojačavaju tamni ton stihova, a kojih je u J. Bowringovu prijevodu devet, dok ih je u E. A. Bowringovu prijevodu 13, dalo bi se zaključiti da viša koncentracija okluziva kod drugog Bowringa može auditivno kompenzirati postojeću razliku u stepenu 'tamnine' asonance kod E. A. Bowringa (koja je za 3,75% svjetlija od J. Bowringove). Usporedbe radi, pogledajmo i par prijevoda istih stihova s auditivno 'najsvjetlijom' asonancom.

F. Jones

Don't *wait* in my *white* manor *till* I
come,

/eɪ//ɪ/ /aɪ/ /aɪ/ /æ/ /ɪ//aɪ/
/ʌ/

In my *white* hall, nor with my
family.

/ɪ/ /aɪ/ /aɪ/ /ɪ/ /aɪ//æ/
/i/

P. Dyrsen

Don't *expect* to *see* me *at* my
manor!

/ɪ/ /e/ /i:/ /i//æ/ /aɪ/
/æ/

Don't *expect* to *greet* me with our
children!

/ɪ/ /e/ /i:/ /i/ /ɪ/
/ɪ/

¹⁵ Što zapravo predstavlja svjetliju asonancu, jer tamnije bi trebalo da sadrže iznad 50% tamnih samoglasnika.

Svojom fonetsko-fonološkom obojenošću najudaljeniji od originala je Jonesov prijevod ovih stihova s udjelom 'svjetline' u asonanci svijetlih prednjih samoglasnika od 83,33%, te sedam okluziva koji auditivno dodaju malo 'oštrine' tonu ovih stihova. Poredeći Jonesov prijevod s Dyrsenovim, također 'svijetlim' tonom s udjelom svijetlih samoglasnika od 72,22% uz dodatih 15 okluziva, možemo zaključiti da Dyrsenov prijevod mnogo bolje dočarava tamni i oštri ton originala. Razlika u ukupnom postignutom tonu je, realno, mnogo veća od tek 11,11% uočene razlike u stepenu 'svjetline' asonance, što zapravo ukazuje na zamjenjivost asonance i aliteracije kao glasovnih figura, i praktično ukazuje na isti zadatak i funkciju ovih dviju figura.

Isuviše je primjera asonance i aliteracije u našoj baladi da bismo ih sve obuhvatili ovim radom, koji ćemo okončati jednim od najupečatljivijih primjera slikanja zvukom. Stih „Jeka stade konja oko dvora“ je ilustrativan primjer u kojemu asonanca tamnog samoglasnika /o/ u kombinaciji s aliteracijom praskavog okluziva /k/ postaju onomatopejske figure koje grade auditivnu sliku topota konja. Iz ove auditivne slike se rađa motiv straha, koji se razvija, raste i jača u stihovima koji slijede.

Izvornik

Jeka stade konja oko
dvora

Prijevodi

When the horses, stamping, shook the
portal, (J. Bowring)

Hark! a courser's tramping nears the house;
(J. C. Mangan)

She hears a courser tramping at the gate,
(M. A. Burt)

Auditivno najefektniji dio stiha u Bowringovu prijevodu je završetak „shook the portal“, kao i kod Burt „at the gate“, dok je to kod Mangana sami početak stiha „Hark! a courser's“. Stoga bi se jednom sretnom kombinacijom ovih stihova poput: „Hark! a courser's tramping at the gate“ ili „Hark! a courser's tramping shakes the court(s)“ mogla dodatno pojačati onomatopejska funkcija asonance i aliteracije stihova.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Analizom najzastupljenijih fonostilističkih figura u uvodnim stihovima balade „Hasanaginica“ nastojali smo detektirati, opisati

te interpretirati stilske veze između teksta izvornika i njegovih prijevoda kako bismo skrenuli pažnju na efekte koje tekst postiže na fonetsko-fonološkom nivou u svom djelovanju na čitatelja/slušatelja. Na osnovu rezultata fonostilističke analize možemo zaključiti da se asonanca i aliteracija na različite načine ostvaruju u prvim stihovima svih prijevoda. Opozicija svijetlih prednjih i tamnih stražnjih samoglasnika je manje-više prisutna u svim prijevodima, osim u tri u kojima se umjesto glasovne opozicije javlja ili asonanca tamnih ili pretežno svijetlih samoglasnika. Rezultati analize ukazuju također na fonostilističke postupke uz pomoć kojih autor prijevoda (J. Bowring) postiže 'zloslutniji' efekat od stihova izvornika i one pomoću kojih npr. dočarava i pojačava dojam bjeline kao predmeta kontemplacije pjesničkog subjekta u uvodnim stihovima balade (E. A. Bowringa i Dyrsena).

U nastojanju da naša zapažanja u vezi s udjelom tamnih odnosno svijetlih samoglasnika u izgradnji asonance kod različitih prevoditelja iskoristimo kako bismo o nekim uvriježenim stilističkim pojmovima progovorili na nov način, te uputili na višestrukost stilskih aspekata čija se kompleksnost otkriva tek u postupku fonostilističke analize, osmislili smo i način mjerenja stepena 'svjetline' asonance, na osnovu kojeg smo mogli prikazati njene određene varijacije. Ovakvim mjerenjem smo mogli ukazati na postojeću stilističku diskrepanciju između fonetsko-fonološkog efekta stihova izvornika i efekata postignutih najsvjetlijom asonancom Jonesova i najtamnijom asonancom J. Bowringova prijevoda, kakvima se ne može naći pandan u tekstu izvornika.

Na primjerima Graya i Müggea smo pokušali prikazati kako kretanje asonance od 'svijetle' ka 'tamnoj' kod prvog, te u obratnom smjeru kod drugog, ostavljaju različite utiske na slušatelja/čitatelja ovisno i o karakteru njihova neposrednog suglasničkog okruženja, sa zaključkom da Grayevi uvodni stihovi u metaforičkom smislu potiču prirodniji i logičniji slijed razvoja emocija u datom kontekstu. Na isti način je utvrđeno da J. Bowring u svom prijevodu prvog Hasan-agina govornoga čina postiže najpribližniji 'ton' izvornoj asonanci i aliteraciji u ovim stihovima, uz zaključak da, naprimjer, viša koncentracija okluziva može, u auditivnom smislu, kompenzirati svjetliju asonancu proizvodeći tamniji ukupni dojam stihova, kao što je slučaj kod E. A. Bowringa, dok primjere

auditivno 'najsvidljije', a time i najudaljenije od izvorne, asonance nalazimo u Jonesovu i Dyrsenovu prijevodu spomenutog govornoga čina. Aliteracija i asonanca se kod nekih prevoditelja (J. Bowring, Mangana, Burt, Hemans) javljaju kao izrazite onomatopejske figure čineći glasovno slikanje odlikom njihova prevoditeljskog stila.

Na osnovu provedene fonostilističke analize uvodnih stihova balade da se zaključiti da prenošenje fonetsko-fonološkog sloja izvornika predstavlja važan aspekt samog procesa prevodenja, jer se jasno odražava na konačni rezultat prevoditeljske umjetničko-stvaralačke aktivnosti modificirajući na različite načine i značenski sloj teksta.

LITERATURA

- Arnautović, A. (2017). *Lingvostilistička analiza engleskih prijevoda 'Hasanaginice'*. (neobjavljena doktorska disertacija). Univerzitet "Džemal Bijedić" u Mostaru, Fakultet humanističkih nauka. Mostar.
- Aytoun, William Edmondstoun. (1844). The Doleful Lay of the Noble Wife of Asan Aga. *Blackwood's Edinburgh Magazine*, 56, 67-68.
- Bagić, Krešimir. (2012). *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bancroft, George. (1855). Mournful History of the Noble Wife of Asan Aga. *Literary and Historical Miscellanies*. New York: Harper, 231-35, 480-84.
- Boase-Beier, Jean. (2014). *Stylistic Approaches to Translation*. New York: Routledge.
- Bolinger, Dwight L. (1950). Rime, Assonance and Morpheme Analysis. *Word: Journal of the International Linguistic Association*, 6, 117-136.
- Bowring, Edgar Alfred. (1853). Death-Lament of the Noble Wife of Asan-Aga. *Poems of Goethe – Translated in Original Metres*. London: John W. Parker, 197-99.
- Bowring, John. (1827). Hassan Aga's Wife's Lament. *Servian Popular Poetry*. London: Baldwin, Cradock, & Joy, 52-57.

- Burt, Mary Anne. (1853). Lament of Hassan Aga's Noble Wife – Imitated from the Moorish. *Specimens of the Choiciest Lyrical Productions of the Most Celebrated German Poets from Klopstock to the Present Time*. Zurich.
- Butler, Thomas. (1980). Hasan Aga's Wife. *Monumenta Serbocroatica*. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications, 417-22.
- Chawner, Edward. (1866). Elegy on the Noble Wife of Assan Aga. *Goethe's Minor Poems*. London: Pitman, 99-102.
- Dyrsen, Paul. (1878). Lamentation of Asan Aga's Noble Wife – From the Morlackish. *Goethe's Poems, translated in the original metres*. New York: F. W. Christern, 211-14.
- Gibson, William. (1883). The Lament of the Noble Wife of asan Aga. *The Poems of Goethe*. London: Simpkin, 31-34.
- Gray, M. (1890). A Serbian Story – Asan-Aginitza. *Lyrics and Epigrams – After Goethe and Other German Authors*. Edinburg: D. Douglas, 23-26.
- Greenshields, John Boyd. (1800). A Morlachian Funeral Song of the Death of the Illustrious Wife of Asan Aga - From the German of Goethe. *Selim & Zaida - an Oriental Poem with Other Pieces*. London, 149-54.
- Hemans, Felicia Dorothea. (1836). The Divorce; or, the Wife of Hassan Aga – From the German of Göethe, the Author of Werter. Rose Lawrence (ed.). *The Last Autumn at a Favourite Residence, with other poems, and recollections of Mrs. Hemans*. Liverpool: Evans, Chegwin and Hall.
- Isaković, Alija. (1975). *Hasanaginica, 1774 – 1974*. Sarajevo: „Svjetlost“.
- Jones, Francis. (2017). The Sad Ballad of the Noble Lady Hasan Aginica, dostupno na: <http://citeweb.info/20102389159>
- Krocker, Kate Freiligrath. (1879). The Wife of Hassan Aga. *Dublin University Magazine*, 95, 292-94.
- Mangan, James Clarence. (1836). Hassan Aga. *Dublin University Magazine*, 7, 295-98.
- Meredith, Owen (Lytton, Edward Robert Bulwer). (1861). The Wife of Hassan Aga. *Serbski Pesme: or National Songs of Servia*. London: Chapman-Hall, 120-27.

- Mihailović, Vasa D. (1986-87). Twenty two Translations of 'Hasanaginica' into English. *Serbian Studies*, Vol. 4, No. 1-2, pp. 65-76. Published by the North American Society for Serbian Studies.
- Mügge, Maximilian August. (1916). *Hasanaginica. Serbian Folk Songs, Fairy Tales and Proverbs*. London: Drane, 64-68.
- Noyes, George Rapall & Leonard Bacon. (1913). *The Wife of Hasan Aga. Heroic Ballads of Servia*. Boston: Sherman-French, 271-75.
- Pennington, Anne & Peter Levi. (1983). *The Wife of Asan-aga. Marko the Prince: Serbo-Croat Heroic Songs*. London: Duckworth, 168-70.
- Rhodes, Richard. (1994). Aural images. L. Hinton, J. Nichols, J.J. Ohala (eds.) *Sound symbolism*. Cambridge: Cambridge University Press, 276-292.
- Sadiković, Amira. (2017). *Hasanaginica. Sevdah*. Zenica: Vrijeme, 25-27.
- Scott, Walter. (1924). The Lamentation of the Faithful Wife of Asan Aga - From the Morlachian Language. Edinburgh University library, 1794-1798 (?), *The Slavonic and East European Review*, 3, 366-69.
- Seton-Watson, Robert William. (1932). Lament of the Noble Wife of Hassan Aga. *The Slavonic and East European Review*, 11, No. 31, 134-37.
- Solar, Milivoj. (1977). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Wilson, Duncan. (1970). *Hasanaginica – The Wife of Hasan Aga. The Life and Times of Vuk St. Karadžić 1787-1864; Literacy, Literature and National Independence in Serbia*. Oxford: Clarendon Press, 361-63.
- Zimmerman, Zora Devrnja. (1986). *Hasanaginica. Serbian Folk Poetry: Ancient Legends. Romantic songs*. Columbus OH: Kosovo, 239-43.

**ASSONANCE AND ALLITERATION IN THE
INTRODUCTORY LINES OF ENGLISH TRANSLATIONS
OF THE BOSNIAK BALLAD "HASANAGINICA"**

Amina Arnautović, PhD

Abstract

Within the methodological framework of a phono-stylistic analysis, with respect to one of its two main aspects, this paper offers an analysis of assonance and alliteration in English translations of the Bosniak ballad "Hasanaginica". Taking into account the limited scope of this paper, we analyzed these figures of sound on the examples of introductory lines of the Slavic antithesis. The quoted lines are representative with respect to the aim of the paper. The paper emphasizes the importance of adequate translation of these phonetic and phonological figures as stylistic dominants, in whose microstructures the very literariness of the oral ballad is reflected. The paper seeks to detect, describe and explain the phono-stylistic similarities and differences between the original text and its English translations in order to shed light on the effects that a particular text exerts at the phonetic and phonological level of expression. Thus, aiming to raise awareness about the importance of style in translation, the paper further confirms the value of the results obtained by a properly conducted phono-stylistic analysis of the text.

Keywords: phono-stylistic analysis, figures of sound, assonance, alliteration, English translations of Bosniak ballad "Hasanaginica".

د. أمينة أرناؤتووتش – كلية الدراسات الإسلامية – جامعة سراييفو

السجع والجناس في الأبيات التمهيدية للترجمات الإنجليزية لقصيدة البوسنية "حساناغينيتسا"

الملخص

في الإطار المنهجي لتحليل الصوتي البلاغي فيما يتعلق بأحد جانبيها الأساسيين، يتناول هذا البحث تحليل والسجع والجناس في الترجمات الإنجليزية للقصيدة البوسنية "حساناغينيتسا" "Hasanaginica" زوجة حسن آغا. يتم إجراء تحليل هذه الوسائل البلاغية الصوتية على أمثلة الأبيات التمهيدية للطباق في اللغات السلافية، وفقاً لنطاق البحث المحدد. الأبيات المقتبسة ذات طابع تمثيلي، من حيث الغرض والهدف. يؤكد البحث على أهمية النقل المناسب لهذه الوسائل الصوتية باعتبارها عناصر أسلوبية تنعكس في هيكلها الدقيقة الطبيعة الأدبية للموضوع الأدبي الشفهي. تسعى الورقة إلى اكتشاف ووصف الروابط الأسلوبية وشرحها بين النص الأصلي وترجماته الإنجليزية من أجل تسليط الضوء على التأثيرات التي يحققها نص معين على المستوى الصوتي. وبالتالي، من أجل زيادة الوعي بأهمية الأسلوب في الترجمة، تؤكد هذه الورقة أيضاً على قيمة النتائج التي تم الحصول عليها من خلال تحليل صوتي صحيح تم إجراؤه للنص.

الكلمات الأساسية: التحليل الصوتي البلاغي، الوسائل البلاغية الصوتية، السجع، الجناس، الترجمات الإنجليزية للقصيدة البوسنية "زوجة حسن آغا - حساناغينيتسا" Hasanaginica.